

НАПРЯМ 9. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-320-3-44>

ЛІМІНАЛЬНІСТЬ У ТВОРАХ ШЕКСПІРА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СТАН ВИВЧЕНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

Дейнека С. О.

*аспірантка Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник: **Торкут Н. М.***

*доктор філологічних наук, професор,
академік Академії наук вищої школи України,
директор Українського шекспірівського центру
м. Запоріжжя, Україна*

Теорія лімінальності викликає великий інтерес у сучасних вчених-гуманітаріїв. Науковій думці притаманне прагнення до вивчення усього незвичного, парадоксального, надприродного, аномального. Лімінальність як межовий або пограничний стан індивідуума, певного прошарку людей чи соціуму в цілому, належить саме до такого типу феноменів.

Основи концептуального осмислення лімінальності як межового або пограничного стану, були закладені ще на початку ХХ ст. етнографом Арнольдом ван Геннепом («Rites de passage», 1909), а у 1960-х роках почали з'являтися наукові праці антрополога Віктора Тернера, який відчутно збагатив категоріально-термінологічний апарат і методологію дослідження межових станів.

«Пороговість», притаманну п'єсам Вільяма Шекспіра, досліджували під літературознавчим кутом зору такі вчені, як Едвард Беррі, автор книги «Shakespeare's Comic Rites» (Кембридж, 1984) та китайський шекспірознавець Жанг Хан автор статті «Liminality, Mobility, and Identity in Shakespeare's Late Romances» (Китай, 2021).

Неодноразово Шекспірівська лімінальність обиралася об'єктом театрознавчих дисертацій. Приміром, Розалінд Лайонс, яка проводила свої дослідження у лондонському театрі «Глобус», проаналізувала

характер репрезентації амбівалентності порогових ситуацій в Шекспірівських постановках («Representing Ambiguity: Liminality And Transformation In Shakespearean Theatre» Кембридж, 2016), а Бен Хаворт описує «матеріальні та метафоричні репрезентації реальних фізико-географічних просторів, які використовував Шекспір, показуючи, як він змальовував їхнє сучасне культурне значення» («Setting the Scene: Shakespeare's Liminal Spaces And the Contestation of Authority» Ноттінгем, 2021) [2, с. 5].

Окремим аспектам лімінальності в конкретних п'єсах Шекспіра присвячено низку філологічних дисертацій. Приміром, Кей МакЛелланд проаналізувала проблему насилля та лімінальності у творах Едмунда Спенсера й Вільяма Шекспіра, зосередивши увагу на проблемах «підліткового віку, статі, сексуальності, психічного стану та фізичних вад». («Violence and Liminality: Spenser's and Shakespeare's Contested Thresholds» Лондон, 2016) [6, с. 3] К. Вурал Озбей виявила відмінності лімінальності, детерміновані жанровою специфікою Шекспірових творів («Liminality in Shakespeare's *As You Like It*, *Hamlet* and *Troilus and Cressida*» Анкара, 2021). Варто також згадати статтю Сари Льюїс та Емми Віпдей «Sounding Offstage Worlds: Experiencing Liminal Space and Time in *Macbeth* and *Othello*», у якій розглянуто поєднання звуку, лімінального простору і часу у головних сценах «Макбета» та «Отелло» (2019). У статті пакістанських шекспірознавиць Сари Сіед Казмі та Еши тір Паазіі «Liminality and Gender Fluidity in Shakespearean Dramaturgy: A Postmodern Perspective» (Карачі, 2022) представлено розгляд лімінальності крізь призму гендеру у постмодерній перспективі на прикладі таких п'єс як «Два веронці», «Венеційський купець», «Цимбелін» та ін. Індійський вчений Раісун Метью дослідив специфіку образів головних героїв п'єси Шекспіра «Гамлет» крізь призму теорії лімінальності, описуючи «прелімінальні, лімінальні та постлімінальні фази розвитку персонажів, як тимчасові, так і постійні» [5, с. 131].

Як бачимо, категорія лімінальності посідає чільне місце в сучасній гуманітаристиці, зокрема, у шекспірознавстві. Пріоритет надається дослідженню Шекспірівських комедій і трагедій, а такі жанри як історичні хроніки та римські п'єси під окресленим кутом зору практично не вивчалися.

На увагу заслуговують, приміром, такі питання як характер лімінальності у вищезгаданих жанрах, специфіка і механізми художнього зображення порогових станів, межових ситуацій та знаків лімінальності; кореляція зміни хронотопів та характеру протагоніста-лімінара в «Річарді II», «Коріолані», «Антонії і Клеопатрі»; зображення образів лімінарів у п'єсах «Генріх IV» і «Генріх V», «Тіт Андронік»

та «Юлій Цезар», вплив порогового стану на психологію і поведінку героїв; вербальні маркери і художні тропи, пов'язані з феноменом лімінальності. Також варто виявити особливості сценічних репрезентацій лімінальності в сучасних постановках Шекспірових творів.

Література:

1. Berry, Edward. *Rites Of Passage. From Shakespeare's Comic Rites*, Cambridge: Cambridge UP, 1984.
2. Haworth, Ben. *Setting the Scene: Shakespeare's Liminal Spaces And the Contestation of Authority*. A thesis for the degree of Doctor of Philosophy, January 2021. 310 p.
3. Lewis, Sarah, and Whipday, Emma. "Sounding Offstage Worlds: Experiencing Liminal Space and Time in Macbeth and Othello" *Shakespeare*, vol. 15, no. 3, 2019, pp. 272–282.
4. Lyons, Rosalind. *Representing Ambiguity: Liminality And Transformation In Shakespearean Theatre*. A thesis for the degree of Doctor of Philosophy. October 2016. 163 p.
5. Mathew, Raisun. *Betwixt and Between: Liminality in William Shakespeare's Hamlet*. URL: https://www.academia.edu/76612765/Betwixt_and_Between_Liminality_in_William_Shakespeares_Hamlet (дата звернення: 03.03.2023).
6. McLelland, Kaye. *Violent Liminalities in Early Modern Culture. Inhabiting Contested Thresholds*. New York and London, Routledge, 2023.
7. Syed Kazmi, Sarah, and Raaziah, Esha tir. "Liminality and Gender Fluidity in Shakespearean Dramaturgy: A Postmodern Perspective" *Journal of European Studies*, vol. 38, no. 2, 2022, pp. 64–74.
8. Vural Özbey, Kübra. *Liminality In Shakespeare's As You Like It, Hamlet and Troilus and Cressida*. Ph.D. Dissertation. Ankara, 2021. 338 p.
9. Zhang, Han. "Liminality, Mobility, and Identity in Shakespeare's Late Romances" *Journal of Literature and Art Studies*, vol. 11, no. 6, June 2021, pp. 431–438.